ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 116, Mayıs 2021, s. 545-550

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.51175>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
2.04.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
17.05.2021

Dr. Alize CAN RENÇBERLER

Trakya Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü
alizecan@gmail.com

**ASLI ÖZLEM TARAKÇIOĞLU & GİRAY FİDAN, ÇEVİRİZM – ÇEVİRİ
TARİHİ ÜZERİNE BİR DENEME, KOPERNİK, İSTANBUL, ISBN: 978-
625-7852-10-4, 121 S.**

Toplumların ve medeniyetlerin tarih boyunca kendilerini anlatma ve birbirlerini anlama gereksinimleri çeviri eylemine ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Kùltürler arası bir iletişim aracı olan çeviri, medeniyetlerin gelişmesinde başat rol oynamış; tarihi şekillendiren önemli bir güç haline gelmiştir. Aslı Özlem Tarakçioğlu ve Giray Fidan tarafından kaleme alınan ve 2021 yılında Kopernik Kitap tarafından *Çevirizm – Çeviri Tarihi Üzerine Bir Deneme* başlığıyla yayımlanan çalışma bu gücü tarih akışı içinde medeniyetlerin birbirleriyle olan sürekli etkileşimi kapsamında somut örneklerle gözler önüne sermektedir.

Çeviri tarihi alanına *Çeviri ile toplumların ve medeniyetlerin gelişimi arasında bir bağlantı var mıdır?* sorusu ekseninde aradıkları yanıtlarla yeni bir soluk getiren araştırmacılar salt çeviri, dil, toplum, medeniyet gibi kavramlarla sınırlı kalmayıp, “hidrolik diller” ve “dil şizofrenisi” gibi kavramları çeviri tarihi dâhilinde irdeleyip tanımlamaktadırlar.

Araştırmacılar, “Başlarken...” isimli bölümde kaleme aldıkları kitabın ortaya çıkış sürecini aktarmaktadırlar. Günümüzde çeviri tarihi üzerine yapılan araştırmaların sınırlı bir coğrafyaya ve tarihi döneme yönelik yapıldığı eleştirisini getiren yazarlar, böyle bir sınırlamadan sıyrılarak medeniyetlerin birbirleriyle olan etkileşimini yansız ve tümü kapsayan bir üslupla incelediklerini belirtirken; çalışmalarının amacını toplum ve medeniyetlerin gelişmesinde bir itki olan çeviriye yüklenen öneme yeni bir bakış açısı getirmek olarak vurgulamaktadırlar. Yazarlar, toplumların “geri kalmışlık” ve “gelişmişlik”lerini ekonomik, siyasi ve kültürel incelemelerden

ziyade bir dilin yeterince geliş(e)memesine ve yeterli miktarda çeviri yapı(a)mamasına dayan-
dırmakta ve bu durumu Japonya örneği özelinde değerlendirerek *çevirizm* görüşünü kavramsal-
laştırmayı hedeflemektedirler.

Çalışmanın “Giriş” başlıklı bölümünde René Descartes, Albert Camus, Wilhelm von Humboldt, Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf, Martin Heidegger ve Jacques Derrida gibi isim-
lerin dil ile ilgili görüşlerine yer verilmiş ve dil olgusunun tarih boyunca nasıl alınıldığı tasvir
edilmeye çalışılmıştır. Bu bölüm dâhilinde, Doğu’da bilgi ve kavram üretmede yaşanan yeter-
sizliğin modern dünyada ilerleyememe sorununa değinilmiş ve kavramların yanlış konumlandı-
rıldığı “şizofrenik” durumun Doğu’yu içine çekmesi ele alınmıştır. Araştırmacılar, Doğu’nun
Batı’ya göre daha az gelişmiş olmasını dile bağlamakta; Doğu’nun kendi dillerini kullanarak
bilgi ve kavram üretememesi ve “modern”i yakalayabilmek için çeviriye gerekli önemin veril-
memesi sonucu Batı’nın gerisinde kaldığını ifade etmektedirler. Ancak bu durumda bir istisna
olduğuna da dikkat çeken araştırmacılar, Japonya’nın geri kalmış Doğu toplumu dışında yer
aldığının altını çizmektedirler. Ortaya koydukları *çevirizm* kavramını Japonya örneği ile açıkla-
yan araştırmacılar, çevirinin bir toplumun kalkınmasında ne denli güçlü bir araç olduğunu vur-
gulamaktadırlar. Tarihte Batı’da teolojik ve Japonya’da Meiji Restorasyonu akabinde ortaya
çıkan Japon *çevirizmi* olmak üzere iki önemli *çevirizm* olduğunu belirten araştırmacılar çalışma-
larında Japonların çeviriyi “milli bir ideoloji” olarak kabul edip Batı metinlerini Japoncaya çe-
virme süreçlerini temel almakta; bu süreçleri Aristoteles’in “mimesis” ve “poesis” kavramları
ile açıklamaktadırlar. Araştırmacılar, toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri, modern dünyada
varlık gösterebilmeleri için *çevirizm* odaklı yeni ve tümü kapsayan bir çeviri faaliyetinin önemi-
ne vurguda bulunmaktadır.

Kitabın “Doğu ve Batı’da Çeviri” başlıklı bölümünde, öncelikle Doğu ve Batı kavramları
tanımlanmış, tarihe yön veren çevirinin rolünü anlamak amacıyla önemli çeviri hareketlerine
değinilmiştir. Bu bölümde yer alan *Doğu ve Batı Kavramları* alt başlığında araştırmacılar Hero-
dotus, Bernard Lewis, Edward Said, Hilmi Ziya Ülken gibi düşünürlerin Doğu-Batı kavramları
hakkında düşüncelerine yer vermekte, ortak görüş olarak ise Doğu’nun bilgi üretme ve yaymak
anlamına gelen “modern” kavramıyla anılan Batı dışında kalan yer olduğu sonucuna varmakta-
dırlar. *Batı’da Çeviri* isimli alt başlıkta ise Batı medeniyetlerinde meydana gelen çeviri hareket-
leri ele alınmaktadır. Yazarlar, İngiltere’de Anglo-Sakson dönemde, 13. ve 17. yüzyıllarda ve
hatta modern Avrupa’nın erken dönemlerinde Batı’da ortaya çıkan öncelikli çeviri hareketinin
dini metin ve İncil çevirisi olduğunu ifade ederken; Rönesans ile birlikte bu hareketin daha çok
“hümanizm” ekseninde klasik felsefe, bilim ve edebiyat odaklı olduğunu ortaya koymaktadırlar.
Benzer şekilde Amerika’da çevirinin yerliler ile anlaşma, din ve ticaret konusunda onları ikna
etmede bir araç olduğu, takip eden yüzyıllarda kültür repertuarı oluşturmak için çeviri hareketi-
nin kurgu, tarih, şiir, matematik, felsefe vb. alanlardan seçilen eserlerin çevrilmesine yönelik
olduğu belirtilmektedir. Araştırmacılar, *Doğu’da Çeviri* isimli alt başlıkta 6. ve 7. yüzyıllarda
Doğu toplumunun, özellikle İslami Doğu’nun, Ortaçağ Avrupası’ndan çok önde olduğunu an-
cak Rönesans ve Reform hareketleriyle ivme kazanan Batı öğretilerine kulak kapadıklarını ve
bu dönemde Batı’dan Orta Doğu dillerine sadece bir çeviri yapıldığını; dolayısı ile Doğu’nun
tarihin ve zamanın dışında kaldığını vurgulamaktadırlar. Eserde, zaman içinde Doğu’da ortaya
çıkan çeviri hareketleri bilim ve çeviri merkezi olan Beytü’l Hikme ve Budist Sutraların Hint
Dillerinden Çinceye ve Eski Uygurcaya çevrilmesi olarak sıralanmakta; Osmanlı Devleti’nde ve
Türkiye Cumhuriyeti’nde ortaya çıkan çeviri hareketleri detaylıca ele alınmaktadır. Söz konusu
dönemlerde sırasıyla sözlü çeviri geleneğine, Fatih Sultan Mehmet’in girişimiyle çevirinin ku-

rumlaştırılmasına, yapılan yazılı çevirilerin çoğunlukla Farsa ve Arapçadan olduğuna, bilim, felsefe ve edebi türlerdeki çeviri açığına, Tanzimat Dönemiyle birlikte çeviriye duyulan ihtiyaca değinilmektedir. Yazarlar, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen çeviri hareketleri ile ilgili olarak, yeni sistemin gerekliliklerine uygun Türk kültür repertuarı oluşturmak adına 1939 yılında gerçekleştirilen Birinci Neşriyat Kongresi'ne ve 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan Çeviri Bürosu'ndan söz etmektedirler.

“Japonya ve Çin’de Dil Reformu”, “Japon Çevirizm’i” ve “Evrensel Bir Kavram Olarak Çevirizm” alt başlıklarından oluşan “Çevirizm” başlıklı üçüncü bölümünde araştırmacılar, Doğu ve Batı’nın tarihlerindeki dönüm noktalarına bakarak çevirinin toplum ve medeniyetleri güçlendiren bir itki olduğu vurgusunu yapmakta; Japon toplumunu köklü bir değişime götüren ve ülkenin tarihi sürecini etkileyen Japon çevirizm’inin bunun canlı bir örneği olduğunu ifade etmektedirler. *Japonya ve Çin’de Dil Reformu* isimli alt başlıkta yazarlar Japonca ve Çince modernleşme hareketlerini ele almaktadırlar. Eserde, Japonya’da Meiji döneminde modernleşme üzerine üretilen fikirlerin Japonca dilbilgisinin sistematik halde yeniden yazılmasına zemin oluşturduğu ve çevirizme giden yolu açtığı ifade edilmektedir. Araştırmacılar, Japonya’da meydana gelen bu modernleşme hareketinin Çin için örnek bir model oluşturduğunu ve ülkede bir dil reformu başladığını belirtmektedir. “Japon Çevirizm’i” isimli alt başlıkta, bu kavramın çıkış noktasına, dönemin önemli edebiyat eleştirmenleri ve yazarlarınca ortaya sürülen fikirlere, Batı Emperyalizmi ile Batı’dan Japoncaya yapılan çevrilere, çeviri hareketinin beraberinde getirdiği sonuçlara detaylıca yer verilmiştir. “Evrensel Bir Kavram Olarak Çevirizm” alt başlığında, çeviri hareketi kapsamında Japonya’yı Çin’den üstün ve farklı kılan noktalara yer verilmiş; Çin örneği özelinde “hidrolik dil” ve “dil şizofrenisi” kavramları tanımlanmıştır.

Eserin “Sonuç Yerine...” başlıklı bölümünde yazarlar çalışmanın geniş kapsamlı bir özeti yapmakta ve çevirizmin aşamalarını yanılsamaları ortadan kaldırmak, mantıklı hedefler belirlemek, toplumun gelişmesine katkı sağlayacak ulaşılabilen tüm metinleri çevirmek, toplumda ayrışmayı önlemek ve ortak kavram ve kelime üretme olarak sıralamaktadırlar. Çevirinin toplumları ve kültürleri şekillendirmede ne kadar güçlü bir etmen olduğunun altını çizen araştırmacılar çevirizmin iki karşıt güçten ziyade bu güçlerin etkileşiminden ortaya çıkan bir dil kavramı olduğu sonucuna varmaktadırlar.

Çevirizm – Çeviri Tarihi Üzerine Bir Deneme isimli çalışmada Tarakçıoğlu ve Fidan, çeviri tarihine farklı bir açıdan yaklaşp Doğu ve Batı medeniyetlerinde çeviri hareketlerini somut örneklerle el alarak çeviri tarihine ilgi duyan araştırmacılara açık ve yalın bir dille oluşturulmuş yeni bir okuma ve araştırma alanı oluştururken; çeviri tarihi dersi veren akademisyenlere de takip edebilecekleri yeni bir kaynak sunmaktadırlar.

**ASLI ÖZLEM TARAKÇIOĞLU & GİRAY FİDAN, TRANSLATIONISM – AN
ESSAY ON HISTORY OF TRANSLATION, KOPERNİK, İSTANBUL, ISBN: 978-625-
7852-10-4, 121 P.**

The need for translation action has emerged from not only the relationships between societies and civilizations but also the claim to explain themselves and understand each other throughout history. Translation, which is an intercultural communication tool, has played a significant role in the development of civilizations; it has become an important force shaping history. The book, penned by Aslı Özlem Tarakçıoğlu and Giray Fidan and published in 2021 with the title of *Translationism - An Essay on History of Translation* from Kopernik, reveals this power with concrete examples within the scope of the continuous interaction of civilizations with each other in the course of history.

The researchers seek an answer to the question of “Is there a link between translation and the development of societies and civilizations?” bringing a breath of fresh air referring, examining and defining the concepts such as “hydraulic languages” and “language schizophrenia” within the history of translation.

In the part “Getting Started...” Tarakçıoğlu and Fidan describe the preparation process of their book and criticize that today's research on the history of translation is made within limited geography and historical period. Moreover, they point out that they examine the interaction within civilizations in a neutral and holistic style by avoiding such a limitation.

Emphasizing the scope of their work to bring a new perspective to the importance attributed to translation, which is a stimulus for the development of society and civilizations, the authors attribute the “backwardness” and “development” of societies to the insufficient development of a language and the lack of sufficient translation act rather than economic, political and cultural inquisitions. In line with their purpose, they conceptualize the view of translation by evaluating this situation in the case of Japan.

In “Introduction”, the opinions of important figures such as René Descartes, Albert Camus, Wilhelm von Humboldt, Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf, Martin Heidegger and Jacques Derrida are included and it is sought to depict how the phenomenon of language has been perceived throughout history. In this section, the problem of inadequacy in producing knowledge and concepts in the East, not being able to progress in the modern world, and the “schizophrenic” situation in which the concepts are mispositioned are addressed. Researchers credit that the East is less developed than the West stating that the East lags behind the West as a result of the inability in producing knowledge and concepts through their languages and the lack of importance given to translation to catch the “modern”. Notwithstanding, noting that there is an exception in this situation, the researchers underline that Japan is located outside of the backward Eastern society. Explaining the concept of *translationism* and putting forward the example of Japan, the authors emphasize how powerful the translation act is in the development of a society. Researchers state that there are two important *translationisms* in history: theological in the West and Japanese translation that emerged after the Meiji Restoration in Japan and they point out that the Japanese regard translation as a “national ideology” and discuss the process of translating Western texts into Japanese referring to Aristotle's concepts of “mimesis” and “poiesis”. In this part of the book, the importance of an innovative and all-encompassing translation activity is emphasized for societies to survive and exist in the modern world.

In “Translation in the East and West”, firstly the concepts of East and West are defined, and important translation movements are mentioned to understand the role of translation that steers history. In the subtitle “Concepts of East and West” in this section, researchers include the thoughts of scholars such as Herodotus, Bernard Lewis, Edward Said, Hilmi Ziya Ülken on the concepts of East-West. As a common view, the “modern” concept of the East is the place outside the aforementioned West and produces and disseminates knowledge. In the next subtitle “Translation in the West”, translation movements that occurred in Western civilizations are presented. The authors state that the primary movement that emerged in the West in the Anglo-Saxon period, in the 13th and 17th centuries and even in the early stages of modern Europe was the translation of religious text and Bible. Together with the Renaissance, they acknowledge that this movement is mostly focused on classical philosophy, science and literature on the axis of “humanism”. Similarly, in the United States, translation is a tool to convince the natives to convert and to trade. In the following centuries, the translation movement has been used in fiction, history, poetry, mathematics, philosophy etc. to create a cultural repertoire. In the subtitle “Translation in the East”, the researchers stated that in the 6th and 7th centuries, Eastern society, especially the Islamic East, was far ahead of Medieval Europe. However, they ignored the Western teachings that gained momentum with the Renaissance and Reform movements and in that period only one translation was made from the West to the Middle Eastern languages. In the book, the translation movements that emerged in the East over time are listed as the translations made in Beytü'l Hikme, which is the center of science and translation and the Buddhist Sutras translated from Indian languages into Chinese and Old Uyghur. Besides, the translation movement that emerged in the Ottoman Empire and the Republic of Turkey are discussed in detail.

Related to these periods, it is covered ground that there were translation acts such as the tradition of interpreting, the institutionalization of translation with the initiative of Sultan Mehmed II, translations made from Persian and Arabic, the translation gap in science, philosophy and literary genres, and the need for translation with the Tanzimat Reform Era. Regarding the translation movements during the Republic period, the authors refer to the First Publication Congress held in 1939 and the Translation Bureau established by the Ministry of National Education in 1940 to create a Turkish cultural repertoire by the requirements of the new system.

In the third section “Translationism”, which consists of the subtitles of “Language Reform in Japan and China”, “Japanese Translationism” and “Translationism as a Universal Concept”, the researchers emphasize that translation is a drive that strengthens society and civilizations by looking at the turning points in the history of the East and the West. They pronounce that Japanese *translationism*, which led Japanese society to a radical change and influenced the historical process of the country, is a living example of this situation. Under the subtitle “Language Reform in Japan and China”, the authors discuss the modernization movements in Japanese and Chinese. In the book, it is stated that the ideas produced on modernization in Japan during the Meiji Period formed the basis for the systematic rewriting of Japanese grammar and paved the way for translation. Researchers assert that this movement in Japan has set an example for China and a language reform has begun in the country. In the subheading “Japanese Translationism”, the starting point of this concept, the ideas put forward by major literary critics and writers of the period, Western Imperialism and Western-to-Japanese translations, and the consequences of the translation movement are presented in detail. In the following subheading “Translationism as a Universal Concept”, the points that make Japan superior to and different

from China are included within the scope of the translation movement. In the case of China, the concepts of “hydraulic language” and “language schizophrenia” have been defined.

In “In Lieu of Conclusion...”, the authors make a comprehensive summary of the work and list the stages of *translationism* as removing illusions, setting reasonable goals, translating all accessible texts that will contribute to the development of society, prevent segregation in society, and producing common concepts and words. Stressing how powerful translation is in shaping societies and cultures, researchers conclude that *translationism* is a concept of language that emerges not from two opposing forces but the interaction of them.

In their work titled *Translationism - An Essay on Translation History*, Tarakçıoğlu and Fidan approached the history of translation from a diverse perspective and handled translation movements in Eastern and Western civilizations with concrete examples and created a new field of reading and research that is open to researchers interested in the history of translation. Moreover, they offer a new resource for academicians who teach translation history can follow, as well.